

УДК 343.21

КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЙ І ВИДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ус О.В., к. ю. н.,
доцент кафедри кримінального права № 1
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню класифікацій кримінально-правової кваліфікації за різними критеріями. Установлено найбільш значимі критерії класифікацій і види кримінально-правової кваліфікації. Висловлено міркування щодо обґрунтованості виділення її окремих видів.

Ключові слова: кримінально-правова кваліфікація, класифікація, критерії, види.

Статья посвящена исследованию классификаций уголовно-правовой квалификации по различным критериям. Установлены наиболее значимые критерии классификаций и виды уголовно-правовой квалификации. Высказана позиция по вопросу обоснованности выделения ее отдельных видов.

Ключевые слова: уголовно-правовая квалификация, классификация, критерии, виды.

US O. V. CLASSIFICATION CRITERIA AND TYPES OF THE CRIMINAL OFFENCE

The article is devoted to the study of the criminal offence by different criteria. The author investigated the most significant criteria of classifications and types of criminal offence. Some considerations on the rationale selection of individual species.

Key words: criminal-legal qualification, classification, criteria, types.

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не містить визначення поняття «кваліфікація», хоча в низці випадків застосовує цей термін (ч. 2 ст. 9, ч. 3 ст. 29, ч. 2 ст. 33, ст. 35, ч. 3 ст. 66, ч. 4 ст. 67 КК України). Водночас практично весь цей нормативно-правовий акт спрямований на вирішення питань кваліфікації діяння, яке вчинила особа, і призначення їй покарання. Доцільно відмітити, що термін «кваліфікація» доволі широко застосовується в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), у якому регламентовано суб'єкти кваліфікації, порядок її здійснення й фіксування у відповідних процесуальних документах (наприклад, п. 2 ч. 2 ст. 150, п. 2 ч. 2 ст. 155, п. 2 ч. 2 ст. 160, п. 2 ч. 1 ст. 184, п. 3 ч. 1 ст. 190, тощо). Разом із тим, незважаючи на те що поняття кваліфікації є одним із найфундаментальніших, базових і визначальних категорій не лише в кримінальному праві, а й у теорії права загалом, його визначення не міститься в законодавстві.

Ступінь розробленості проблеми. У науці кримінального права питання кваліфікації надається велике значення, оскільки правильна юридична оцінка вчиненого особою діяння є необхідною умовою досягнення законності під час відправлення правосуддя. Основоположником теорії кваліфікації злочинів є В.М. Кудрявцев. Безцінний вклад у її становлення та розвиток унесли також Ф.Г. Бурчак, Л.Д. Гаухман, В.К. Дуюнов, В.В. Колосовський, А.В. Коренева, Б.А. Курінов, Г.А. Левицький, В.О. Навроцький, Р.А. Сабітов, А.А. Толкаченко й інші вчені. Наукові праці, присвячені проблемам кваліфікації, є фундаментом, спираючись на який, можливе вирішення цих проблем і їхній подальший розвиток та вдосконалення теорії кваліфікації.

Мета статті – дослідити класифікації кримінально-правової кваліфікації за різними критеріями; установити найбільш значимі критерії класифікацій і види кримінально-правової кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Варто відмітити, що в кримінально-правовій літературі міститься низка визначень поняття «кваліфікація злочину». Окремі автори пропонують доволі оригінальні визначення цього поняття, інші – інтерпретують формулювання, які були наведені в наукових джерелах.

Різноманітність визначень поняття кваліфікації викликає необхідність її класифікації з метою більш глибокого вивчення та, як наслідок, розширення пізнання конкретних її рис, ознак. Значення поділу кваліфікації на види дає підставу більш ретельно з'ясувати зміст поняття кваліфікації, її предмет і стадії, суб'єктів здійснення тощо, оскільки більшість визначень цього поняття, які надаються дослідниками, стосуються саме легальної (офіційної) кваліфікації, на що, до речі, ці вчені й указують [1, с. 11; 2, с. 20].

Як правильно зазначав С.В. Познишев, кожен із дослідників якої-небудь множини змушений звертатися до класифікації, першого й надзвичайно важливого кроку, який необхідно зробити під час вивчення різноманітної та великої групи явищ [3, с. 1]. Під класифікацією зазвичай розуміється розподіл речей (явищ) за класами відповідно до подібності між ними [4, с. 168] або логічна операція розподілу обсягу поняття на основі яких-небудь істотних ознак [5, с. 168].

У дореволюційній літературі відзначалося, що класифікація як прийом вивчення має для наукового дослідження подвійне значення: із зовнішнього боку це прийом, який уносить у вивчення систему й порядок; із внутрішнього – це прийом, що визначає повноту і правильність висновків вивчення [3, с. 50]. Класифікація дає змогу визначити загальні та відмінні риси певного явища (події, дії), позначити його місце й функціональну роль [6, с. 276]. Саме тому, під час дослідження як загальних, так і окремих (спеціальних) питань кваліфікації вчені приділяють увагу й поділу її на види.

Проведене дослідження дає підставу зазначити, що кримінально-правову кваліфікацію, залежно від різних класифікаційних критеріїв, можна поділити на такі види:

1. Залежно від суб'єкта, який здійснює кваліфікацію, науковці виділяють два її види, називаючи їх різними термінами, які найчастіше використовують як синоніми: а) легальна (офіційна) і б) доктринальна (наукова, неофіційна) [1, с. 9; 7, с. 20-21; 8, с. 6; 2, с. 20; 9 с. 32-33; 10, с. 7; 11, с. 11]. Водночас, на думку А.А. Толкаченка, доцільно вирізняти три види кримінально-правової кваліфікації залежно від суб'єкта її здійснення: а) офіційна (легальна, законна), б) доктринальна (неофіційна, наукова), в) повсякденна – юридична оцінка діяння, яка може надаватися будь-яким громадянином на підставі власного уявлення про юридичну природу вчиненого, яке доволі часто не базується на законі [12, с. 16].

В.В. Колосовський пропонує такі види кваліфікації злочинів за суб'єктом її проведення: 1) офіційна та 2) неофіційна. При цьому різновидами останньої є такі: а) доктринальна (наукова) і б) кваліфікація, що здійснюється учасниками кримінального провадження [13, с. 15]. Ще більше розширив різновиди кваліфікації за наведеним класифікаційним критерієм О.І. Парог, який також виділяє таке: а) офіційну (легальну) та б) неофіційну, проте ділячи останню на наукову (доктринальну), процесуальну (таку, що надається учасниками процесу, які не є представниками держави) і побутову (юридична оцінка діяння, яка може надаватися будь-яким громадянином) [14, с. 20].

Проти виділення доктринальної (неофіційної) кваліфікації як одного з видів кваліфікації злочинів висловлюється А.П. Коробов. Учений обґрунтовує свою позицію тим, що якщо під кваліфікацією злочинів розуміти не лише встановлення, а і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою, виділення неофіційної кваліфікації як її різновиду є недоречним [15, с. 73].

Така різноманітність підходів підтверджує те, що під час виділення ознак поняття кваліфікації, установленні її сутності й змісту однією з основних розбіжностей наукових позицій серед дослідників є розуміння кваліфікації або як процесу, або як результату, або водночас і як процесу, і як результату.

Розмежування кваліфікації на офіційну та неофіційну здійснюється вченими двома шляхами: а) надання визначень понять офіційної й неофіційної кваліфікації [1, с. 9]; б) установа ознак офіційної кваліфікації (здійснюється по конкретній кримінальній справі (провадженню); особами, спеціально уповноваженими на це державою; закріплюється в документі, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством тощо), і зазначення того, що будь-яка інша кваліфікація, яка не характеризується сукупністю цих ознак, є неофіційною [2, с. 20; 10, с. 7].

У науковій літературі висловлена й позиція щодо поділу неофіційної кваліфікації на такі види: а) «чиста» неофіційна кваліфікація, що надається окремими громадянами (на-

уковими працівниками, студентами тощо), б) «змішана» неофіційна або «напівофіційна» кваліфікація, що здійснюється, з одного боку, учасниками кримінального процесу (захисником, обвинуваченим, потерпілим), а з іншого – конкретними суддями щодо конкретних кримінальних справ (проваджень) або судами щодо певних видів злочинів (наприклад, у постановках Пленуму Верховного Суду України). В останньому випадку Л.Д. Гаухман пропонує називати таку діяльність Пленуму Верховного Суду не «кваліфікація злочину», а «кваліфікація злочинів», оскільки вона розповсюджується на більш-менш значну категорію кримінальних справ (проваджень) [2, с. 21-22].

Із такою думкою навряд чи можна погодитися. І в цьому аспекті вважаємо за доцільне порушити питання про тлумачення закону та його відмежування від кримінально-правової кваліфікації. Як зазначає О.І. Парог, у роз'ясненнях, що надаються Пленумом Верховного Суду України, наводяться науково-практичні рекомендації щодо застосування закону до всіх випадків учинення злочинів певного виду, проте не щодо кваліфікації конкретного злочину [14, с. 20].

Поділ кваліфікації на офіційну та неофіційну підкреслює, з одного боку, що коло суб'єктів, які її здійснюють, є достатньо різноманітним, з іншого боку, такий поділ наголошує на тому, що правила кваліфікації повинні бути настільки чітко сформульовані та закріплені, щоб результат як офіційної, так і неофіційної кваліфікації був ідентичним.

2. Залежно від результату, отриманого під час кримінально-правової кваліфікації, її ділять так: а) позитивну – у результаті якої встановлено, що діяння особи містить склад злочину, передбачений КК України; б) негативну – якщо не встановлено, що діяння особи містить відповідний склад злочину [11, с. 11, 30; 10, с. 7; 16, с. 98].

Такий поділ підтверджує позицію, що кваліфікація – динамічний процес, який на різних етапах кримінального провадження має певні особливості й специфіку, а тому поняття кваліфікації, на думку більшості вчених, доцільно розглядати у двох аспектах: 1) як процес установа ознак складу злочину в діянні особи і 2) як результат цієї діяльності судових і правоохоронних органів – офіційне визнання та закріплення у відповідному юридичному акті встановленої відповідності (невідповідності) ознак учиненого діяння певній кримінально-правовій нормі [1, с. 5; 13, с. 16-19].

3. Залежно від предмета кваліфікації, виділяють такі її види: а) кваліфікація в широкому сенсі – кримінально-правова оцінка вчиненого щодо встановлення його кримінально-правового значення (малозначне діяння; обставини, що виключають злочинність діяння, тощо); б) кваліфікація у вузькому сенсі, тобто кваліфікація вчиненого особою діяння як злочину [14, с. 15]. Зокрема, В.В. Колосовський, розглядаючи кваліфікацію кримінально-правового діяння в широкому аспекті, виділяє такі її види: 1) кримінально-правові діяння; 2) посткримінальні діяння; 3) суспільно небезпечні діяння неосудних; 4) інші кримінально-правові діяння: а) малозначне діяння,

б) діяння, учинене в стані необхідної оборони; в) діяння, яким спричинена шкода в разі затримання особи, котра вчинила злочин; г) діяння, учинене в стані крайньої необхідності; д) діяння, учинене під фізичним або психічним примусом; е) діяння, учинене в разі виправданого ризику; ж) діяння, учинене під час виконання наказу або розпорядження [13, с. 19–86].

Цей критерій кваліфікації базується на висловленій у науковій літературі позиції стосовно того, що предметом кримінально-правової кваліфікації (правової оцінки) є не лише правопорушення, а й правомірні дії особи та відповідні події [17, с. 106].

4. Залежно від *точності співвідношення* ознак вчиненого особою діяння і ознак складу злочину (залежно від досягнутого результату), виділяють таке: а) правильна кваліфікація – кваліфікація, за якої ознаки вчиненого особою діяння, що мають кримінально-правове значення, повністю збігаються з ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою; б) неправильна кваліфікація – кваліфікація, за якої ознаки вчиненого особою діяння, що мають кримінально-правове значення, частково збігаються з ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою [18, с. 44; 10, с. 7; 16, с. 99]. Є.Н. Лаптева розширила поділ кваліфікації за цим класифікаційним критерієм і зазначила, що неправильна кваліфікація має свої різновиди: а) недостатня кваліфікація, коли ознаки вчиненого діяння не знаходять повного відображення в нормі, що застосовується для кримінально-правової оцінки (наприклад, кваліфікація діяння як одиничного злочину, коли потрібно кваліфікувати як сукупність злочинів, кваліфікація незакінченого замаху на злочин як закінченого замаху тощо); б) надлишкова кваліфікація, коли ознаки вчиненого діяння знаходять надлишкове відображення в нормі, що застосовується для кримінально-правової оцінки (наприклад, кваліфікація діяння як сукупності злочинів, коли потрібно кваліфікувати як одиничний злочин, кваліфікація діяння як закінченого замаху на злочин, коли мав місце незакінчений замах) [18, с. 44].

Загалом підтримавши наведену позицію, Є.В. Благов зазначив, що неправильну кваліфікацію злочину зводити лише до наведених випадків навряд чи правильно. Вона наявна коли має місце й відсутність повного відображення, і наявність надлишкового відображення відповідних ознак [16, с. 101–102]. Саме тому Є.В. Благов уважає, що, залежно від механізму виникнення, різновидами неправильної кваліфікації є такі: а) надлишково-недостатня кваліфікація, за якої під час кримінально-правового оцінювання одні ознаки складу злочину не знаходять відображення, інші ж відображаються надлишково; б) неадекватна кваліфікація, за якою відбувається або одне, або інше. І лише останній різновид неправильної кваліфікації злочинів за характером неадекватності допустимо ділити на а) недостатню та б) надлишкову [16, с. 102].

5. Залежно від *походження* кваліфікації, окремі дослідники ділять її на такі види: а)

помилкова – коли вона залежить від особи, котра здійснює кваліфікацію, тобто нею встановлено й закріплено у відповідному процесуальному акті відповідність (невідповідність) діяння складу злочину, яким таке діяння не є (не охоплюється); б) об'єктивно неправильна – така, що є неправильною в результаті змін кримінального законодавства, які здійснюються після кримінально-правового оцінювання вчиненого [16, с. 103].

6. В.В. Кузнецов і А.В. Савченко пропонують класифікувати кримінально-правову кваліфікацію, залежно від елементів складу злочину, на такі види: а) за об'єктом злочину, б) за об'єктивною стороною злочину, в) за суб'єктом злочину, г) за суб'єктивною стороною злочину [9, с. 34]. Із цим підходом навряд чи можна погодитися, оскільки однією з обов'язкових ознак кваліфікації є результат діяльності судових і правоохоронних органів, зокрема офіційне визнання та юридичне закріплення у відповідному процесуальному документі встановленої відповідності ознак вчиненого діяння кримінально-правовій нормі, тому в цьому разі можна говорити лише про етапи (стадії) кваліфікації, а не про власне її види.

7. Окремі дослідники виділяють класифікацію кримінально-правової кваліфікації залежно від *стадій учинення умисного злочину*. Так, на думку В.В. Кузнецова й А.В. Савченка, доцільно виділити такі її види: а) кваліфікація готування до злочину; б) кваліфікація замаху на злочин [9, с. 34]. В.О. Навроцький зазначає, що, залежно від стадії, якої досягло посягання, варто виокремити такі види кваліфікації: а) кваліфікація закінченого злочину; б) кваліфікація готування до злочину; в) кваліфікація замаху на злочин [19, с. 12].

8. У науковій літературі висловлена й позиція щодо класифікації кримінально-правової кваліфікації залежно від діянь *співучасників злочину*: а) кваліфікація дій виконавця; б) кваліфікація дій організатора; в) кваліфікація дій підбурювача; г) кваліфікація дій пособника [9, с. 34]. Варто зазначити, що окремі співучасники, наприклад виконавець або пособник, можуть здійснювати свою роль у спільно вчиненому злочині як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності. На думку В.О. Навроцького, залежно від того, учинений злочин «одноосібно» чи у співучасті, доцільно виділяти а) кваліфікація злочину, учиненого однією особою, б) кваліфікація злочину, учиненого у співучасті [19, с. 12].

9. Окремі науковці виділяють класифікацію кримінально-правової кваліфікації залежно від *видиможинності злочинів*. Наприклад, В.В. Кузнецов і А.В. Савченко за цим класифікаційним критерієм виділяють три види кваліфікації: а) кваліфікація повторності злочинів; б) кваліфікація сукупності злочинів; в) кваліфікація рецидиву злочинів [9, с. 34]. На думку В.О. Навроцького, залежно від кількості злочинів, що піддані кваліфікації, потрібно виділяти а) кваліфікацію одиничного злочину та б) кваліфікацію множинності злочинів [19, с. 12].

10. У науковій літературі висловлена позиція щодо доцільності поділу кримінально-правової кваліфікації залежно від *конкрет-*

ної групи злочинів, передбаченої відповідним розділом Особливої частини КК України на 20 видів кваліфікації, що відповідає кількості розділів, які містяться в Особливій частині КК України [9, с. 34–35].

11. Залежно від підстав, відповідно до яких учинення діянь, формально заборонених кримінальним законом, не визнається злочинами, можуть бути виділені такі види кваліфікації: а) кваліфікація суспільно небезпечних діянь неосудних; б) кваліфікація суспільно небезпечних діянь осіб, які не досягли віку, із якого настає кримінальна відповідальність; в) кваліфікація діянь, учинених за обставин, що усувають їхню злочинність [19, с. 13].

12. Залежно від зіставлення моменту вчинення діяння й часу проведення кваліфікації, може бути виділена а) перспективна кваліфікація та б) ретроактивна кваліфікація [19, с. 13].

13. З урахуванням того, чи встановлена особа, діяння якої піддаються кваліфікації, виділяють а) кваліфікацію «за фактом» і б) кваліфікацію діяння конкретної особи [19, с. 13].

14. У кримінально-правовій літературі висловлена й пропозиція класифікувати кримінально-правову кваліфікацію залежно від того, які учасники процесу її здійснюють, а саме: а) кваліфікація, яка здійснюється органами досудового слідства; б) судова кваліфікація. Крім того, зазначається, що ці види кваліфікації можуть бути класифіковані більш детально [19, с. 13–14].

15. Залежно від того, на якій зі стадій кримінального процесу здійснюється кримінально-правова кваліфікація, окремі дослідники пропонують виділяти такі види кваліфікації: а) кваліфікація до порушення кримінальної справи (унесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР)); б) кваліфікація в разі порушення кримінальної справи (після внесення відомостей до ЄРДР); в) кваліфікація в разі закінчення досудового слідства; г) кваліфікація під час перевірки прокурором справи (провадження) з обвинувальним актом тощо [19, с. 14].

16. На думку В.О. Навроцького, залежно від процесуального порядку внесення змін у проведену кримінально-правову кваліфікацію, доцільно виділяти такі її види: а) кваліфікація попередня, б) кваліфікація остаточна [19, с. 14].

17. У науковій літературі була висловлена й позиція щодо доцільності поділу кримінально-правової кваліфікації залежно від сутності змін, які можуть бути внесені до неї. Як зазначає В.О. Навроцький, за цим класифікаційним критерієм доцільно виділяти такі види кваліфікації: а) кваліфікація, що змінює становище особи в бік погіршення; б) кваліфікація, що змінює становище особи в бік покращення [19, с. 14].

18. Р.А. Сабітов висловлює думку щодо наявності «подвійної» кваліфікації, коли кваліфікується не лише суспільно небезпечне діяння, передбачене КК України, а й пов'язані з ним інші правопорушення та діяння, що такими не є. Це має місце у такому разі: а) «подвійної» протиправності, що зумовлює кваліфікацію й злочину, й іншого правопорушення; б) звільнення від кримінальної відповідально-

сті у зв'язку з дійовим каяттям, коли вчинене особою кваліфікується як злочин і як суспільно корисна, правомірна посткримінальна поведінка злочинця; в) необхідної оборони, що передбачає кваліфікацію суспільно небезпечного діяння особи, котра посягає, і правомірного діяння особи, котра обороняється; г) учинення злочину в стані афекту, коли кваліфікуються діяння як особи, котра його вчинила, так і протиправна чи аморальна поведінка потерпілого від злочину [11, с. 12].

19. В.В. Мальцев висловився за виділення таких видів кримінально-правової кваліфікації діянь людини: 1) у сфері правомірної та незлочинної поведінки людини: а) кваліфікація діянь як суспільно корисних; б) кваліфікація діянь як об'єктивно шкідливих, але випадкових або вчинених особами, які не є суб'єктами злочинів; в) кваліфікація діянь як малозначних; 2) у сфері злочинної поведінки людини: а) у разі звільнення від кримінальної відповідальності на підставі норм Загальної частини КК України; б) у разі звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, спеціально передбачених статтями Особливої частини КК України; в) під час вирішення питань про винність і караність осіб, котрі вчинили злочин [20, с. 239].

Висновки. Проведене дослідження дає підставу стверджувати таке:

1. Перелік класифікаційних критеріїв кримінально-правової кваліфікації й, відповідно, виділення її видів може бути розвинений практично до безкінечності. Принциповим є те, що подані та інші класифікації й види кваліфікації свідчать про багатогранність і складність такої категорії, як «кваліфікація».

2. Класифікації кримінально-правової кваліфікації та виділення її видів мають важливе значення для більш глибокого її вивчення і, як наслідок, розширення пізнання конкретних рис (ознак). Значення поділу кваліфікації на види дає підставу більш ретельно з'ясувати зміст і обсяг поняття кваліфікації, її принципи, стадії та предмет, суб'єктів здійснення тощо.

3. Різноманітність підходів до класифікаційних критеріїв поділу на види кримінально-правової кваліфікації підтверджує те, що під час установлення ознак поняття кваліфікації, з'ясування її сутності й змісту серед найбільш дискусійних питань можна виділити такі: а) розуміння кваліфікації або як процесу, або як результату, або водночас і як процесу, і як результату; б) розуміння кваліфікації як «збігу» ознак учиненого діяння й ознак складу злочину (кримінально-правової норми) чи «подібність», «відповідність», «тотожність» тощо; в) розуміння результату кваліфікації як установлення лише злочинності діяння чи також і його незлочинності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2004. – 304 с.
2. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / Л.Д. Гаухман. – М. : ЗАО «ЮрИнфоР», 2013. – 576 с.
3. Познышев С.В. Основные вопросы учения о наказании / С.В. Познышев. – М. : Унив. тип., 1904. – 447 с.

4. Челпанов Г.И. Учебник логики / Г.И. Челпанов. – М. : Прогресс, 1994. – 248 с.
5. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1984. – 590 с.
6. Теория государства и права / под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. – М. : ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 570 с.
7. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений / Б.А. Куринов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 182 с.
8. Коренева А.В. Теоретические основы квалификации преступлений : [учеб. пособ.] / А.В. Коренева. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2006. – 176 с.
9. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів : [підручник] / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ; за заг ред. В.І. Шакуна. – К. : Алерта, 2013. – 320 с.
10. Дулюнов В.К. Квалификация преступлений: законодательство, теория, судебная практика : [монография] / В.К. Дулюнов, А.Г. Хлебущкин. – 2-е изд. – М. : РИОР: ИНФРА-М, 2015. – 384 с.
11. Сабитов Р.А. Теория и практика уголовно-правовой квалификации / Р.А. Сабитов. – М. : Юрлитинформ, 2003. – 144 с.
12. Толкаченко А.А. Теоретические основы квалификации преступлений : [учебн. пособ. для студ. вузов, обучающихся по спец. 02.11.00 «Юриспруденция»] / А.А. Толкаченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. – 128 с.

13. Колосовский В.В. Теоретические проблемы квалификации уголовно-правовых деяний : [монография] / В.В. Колосовский. – М. : Статут, 2011. – 398 с.
14. Рарог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам / А.И. Рарог. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 304 с.
15. Коробов А.П. Правовая квалификация: основы, понятие, значение, этапы : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / А.П. Коробов ; Самар. гос. эконом. акад. – Самара, 2005. с– 252.
16. Благоев Е.В. Применение уголовного права / Е.В. Благоев. – СПб. : Изд-во Р. Асламова «Юрид. центр Пресс», 2004. – 505 с.
17. Чвялева Е.В. Предмет юридической квалификации / Е.В. Чвялева // Проблемы соц. законности. – Вып. 1. – X. : Изд-во при ХГУ ИО «Выпц. школа», 1986. – С. 103–106.
18. Лаптева Е.Н. К вопросу о понятиях и видах избыточной квалификации преступлений / Е.Н. Лаптева // Проблемы юридической техники в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве : сб. науч. ст. – Ярославль : Изд-во Ярослав. ун-та, 1996. – С. 36–42.
19. Навроцкий В.О. Основы кримінально-правової кваліфікації : [навч. посіб.] / В.О. Навроцкий. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
20. Мальцев В.В. Учение об объекте преступления : в 2 т. / В.В. Мальцев. – Волгоград : ВА МВД России, 2010. – Т. 2 : Объект преступления: роль в составе преступления, законодательстве и его реализации. – 2010. – 280 с.

УДК 343.241

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ УРАХУВАННЯ ДОСВІДУ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ У КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Хроленок О.Ю., здобувач

кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Стаття присвячена аналізу законодавства країн пострадянського простору, що регламентують систему кримінальних покарань та визначення перспектив імплементації окремих його положень до національного законодавства.

Ключові слова: покарання, система покарань, класифікація покарань, міжнародний досвід.

Статья посвящена анализу законодательства стран постсоветского пространства, которые регламентируют систему уголовных наказаний и определение перспектив имплементации отдельных его положений в национальное законодательство.

Ключевые слова: наказание, система наказания, классификация наказаний, международный опыт.

Khrolenok O.Yu. PROSPECTS OF INCORPORATION OF EXPERIENCE OF PENALTIES IN POST-SOVIET COUNTRIES

The article analyzes post-Soviet countries legislation governing system of criminal penalties and determine prospects of implementing some of its provisions into national law.

Key words: punishment, punishment system, classification punishment, international experience.

Постановка проблеми. Система покарань є складним правовим явищем. Вона складається із сукупності елементів (видів) покарань, що можуть бути призначені особі, визнаній винною у вчиненні злочину. Кожний вид покарання має свої особливості: назву, зміст, коло осіб, яким воно може призначатися та яким воно не може призначатися. Але поєднує їх те, що вони, перебуваючи у певному взаємозв'язку, знаходяться в межах саме системи покарань, власне і роблячи цей правовий інститут «системним». Незважаючи на те, що інститут покарання виступав і виступає дуже часто у вигляді предмета наукової розвідки, окремі проблемні моменти залишилися поза увагою вчених, або їм приділялася незначна увага.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідженню системи покарань присвячувалися праці багатьох провідних вчених-правознавців. Серед них можна виділити роботи: Л.В. Багрія-Шахматова, М.І. Бажанова, І.Г. Богатирьова, А.П. Геля, В.О. Глушкова, Т.А. Денисової, А.П. Закалюка, В.П. Захарова, А.Ф. Зелінського, І.І. Карпеця, О.Г. Колба, В.О. Корчинського, О.М. Костенка, О.І. Марцева, М.І. Мельника, М.П. Мелентьєва, В.О. Меркулової, П.П. Михайленка, О.Є. Наташева, І.С. Ноя, В.П. Петкова, О.О. Піонтковського, О.Б. Пташинського, Г.О. Радова, О.Л. Ременсона, А.Х. Степанюка, М.О. Стручкова, В.М. Трубникова, І.Я. Фойницького, П.В. Хряпінського, С.В. Черкасова, Н.П. Черненко, М.Д. Шаргородського,